

סיסין היא, ואיקרוויי הוא דמיקריא "דבי בר סיסין", [קרקע זו לא קנייתה מבר סיסין, ואין זה אלא שם בעלמא שהיא נקראת "דבי בר סיסין"].

אתו המוכר והלוקח לקמיה דרב נחמן לשאול בדינם, ואוקמא רב נחמן לאותה קרקע בידא דלוקח, היות ולא הוכיח המוכר שלא קנאה מבר סיסין.

אמר ליה רבא לרב נחמן:

וכי אטו דינא הכי?! והרי קיימא לך: המוציא מהבירו עליו הראיה, והיות והלוקח הוא זה שבא להוציא את הקרקע מן המוכר, עליו מוטלת חובת ההוכחה?!

ואם כן: קשיא דרבא אדרבא, שהרי גבי שכוני גוואי אמר רבא שמספק יש להעמיד את הבית ביד הלוקח, והמוכר הוא המוציא שעליו הראיה, ואילו כאן סובר רבא,

מקשה הגמרא: הרי נמצא שרבא מעמיד את הבית — כאשר נולד ספק — בידי הלוקח, ואילו רב נחמן מעמיד אותו ביד המוכר; ואם כן רמי דרבא אדרבא [יש להקשות שתירת דברי רבא כאן לדבריו במקום אחר], וכן רמי מדרב נחמן אדרב נחמן?!? שהרי מצינו שנחלקו בספק אחר שבין המוכר ללוקח, ושיטת רבא ורב נחמן שם, היא היפך שיטותיהם כאן!

דמעשה בההוא גברא

דאמר ליה לחבריה "בל נכסי דבי בר סיסין מזבנינא לך", כלומר, מוכר אני לך את כל הנכסים שקניתי מאדם ששמו בר סיסין.

הואי ההיא ארעא דהוה מיקרי "דבי בר סיסין", [היתה שם קרקע אחת, שהיתה נקראת "דבי בר סיסין"]!

אמר ליה המוכר ללוקח: הא לאו דבי בר

"הפה שאסר הוא הפה שהתיר".

ג. הרמב"ן תמה על הרשב"ם "מאי טעמיה דרבא, והלא כל זמן שלא הביא ראיה שדר לבדו לא הביא עידי חזקה, שאין חזקה למי שדר עם הבעלים", [וראה מה שנתבאר באות א]; וב"קצות החושן" [קמ ז], הביא בשם הב"ח בתשובותיו סימן ז, שדקדק מהנמוקי יוסף שקושיא זו של הרמב"ן לא קשה לו, וביאר הב"ח את טעמו "דפשיטא דהעברת דרך לא מיקרי דירה, ואם כן ניחא טעמיה דרבא"; ומשמע לכאורה שרבא ורב נחמן נחלקו אם דירתו של המערער מבטלת את חזקתו של המחזיק, ותמה על זה בקצה"ח שם, שהרי כל הסוגיא מוכחת שלא בזה נחלקו, שהרי הגמרא מדמה את זה למחלוקת אחרת של רב נחמן ורבא.

כדאמרינן גבי הא דתנן "ומודה רבי יהושע באומר לחבירו שדה זו של אביך היתה ולקחתיה ממנו נאמן, שהפה שאסר הוא הפה שהתיר" ואמרינן עלה [בגמרא שם]: "וליתני ומודה רבי יהושע באומר לחבירו שדה זו שלך היתה ולקחתיה ממך נאמן, ששהפה שאסר הוא הפה שהתיר... ושמעינן מינה דהיכא דאמר "שדה זו שלך היתה ולקחתיה ממך נאמן" ואפילו ליתיה בידיה שני חזקה, והא מילתא מודו בה כולהו תנאי, וליכא מאן דפליג עלה, ואם כן היכי מחזקינן לרב נחמן דפליג על הא מילתא..."

וכתבו האחרונים לפרש שיטה זו, על פי הנראה מדברי רש"י בכתובות טז א, שאין אומרים "הפה שאסר הוא הפה שהתיר", אלא במקום שאין תובע והוא מודה מעצמו, אבל כשיש תובע אף שאין לו עדים אין זה חשוב

המוכר שהוא מוכר לו את נכסי "דבי בר סיסין", ואכן מיקריא אף שדה זו "דבי בר סיסין", לכן עליה דידיה רמיא לגלווי דלאו דבי בר סיסין היא, [על המוכר מוטלת חובת ההוכחה, שאין זה אלא שם בעלמא, ולא היתה מעולם של בר סיסין].

אבל הכא — גבי שכוני גוואי — לא יהא המחזיק אלא כמי דנקיט שטרא [כמי שאוחז שטר מכירה על הקרקע בידו], מי לא אמרינן ליה למחזיק כשהמוכר טוען על השטר שהוא מזוייף "קיים שטרך וקום בניכסין", [וכי אטו אין אנו אומרים לו "קיים שטרך, ורד לנכסים שקנית"]?!

ואף אנחנו נאמר לו "קיים חזקתך, ורד לנכסים שקנית"!⁽¹⁾

מעשה בהחוא גברא דאמר ליה לחבריה שהחזיק בביתו "מאי בעית בהאי ביתא [מה מעשיך בבית]?"!

אמר ליה המחזיק למערער "מינך זבנתיה, ואכלתיה שני חזקה, [ממך קניתיו, והרי

שמספק יש להעמיד את הקרקע בידי המוכר, והלוקח הוא המוציא שעליו הראיה?!]

וקשיא נמי דרב נחמן אדרב נחמן? שהרי גבי שכוני גוואי העמיד רב נחמן את הבית בידי המוכר עד שיביא הלוקח ראייה לדבריו; ואילו כאן סובר רב נחמן שמספק יש להעמיד את הקרקע בידי הלוקח?!

ומשינין: **דרבא אדרבא לא קשיא:**

התם — גבי בר סיסין — הרי מוכר הוא דקאי בנכסיה [הוא זה שמוחזק בנכסים], ולכן נחשב הלוקח למוציא, ועליו מוטלת חובת ההוכחה.

ואילו **הכא** — גבי שכוני גוואי — לוקח הוא דקאי בניכסיה, שהרי החזיק בחדרים החיצוניים, ולכן נחשב המוכר למוציא, ועליו מוטלת חובת ההוכחה.

דרב נחמן אדרב נחמן נמי לא קשיא:

התם — גבי בר סיסין — כיון דאמר ליה

השהיב לברר מוטל על מי שבא לבטל את המכירה; וכן בחזקה, אם היה ודאי חזקה, כי אז מי שבא לבטל את החזקה עליו הראיה, וכגון אם טען המערער שמיחה צריך הוא להביא ראיה שמיחה, מפני שעל ידי המחאה אין חסרון במעשה החזקה שלו, ולכן המערער הוא זה שצריך להביא את הראיה על המחאה.

אבל כאן בשכוני גוואי, שמחד גיסא: אם לא היה עמו בשכוני גוואי, אין צריך המחזיק להוסיף במעשה החזקה, ומאידך גיסא: אם אכן היה עמו בשכוני גוואי, אין זו חזקה כלל ולא מעשה המבטל חזקה, בזה הוא שנחלקו על מי לברר, שרב נחמן סובר בכגון זה שעל המחזיק

1. ב"אבי עזרי" [טוען ונטען טו י] כתב בתיקוני לשון רבים]: **ביאור הסוגיא הוא כך:**

זה ודאי שאם יש ספק אם היה מעשה מכירה על זו השדה או לא, או שהיה הספק אם החזיק גם בשדה זו או לא אף שיש עדים שודאי מכר לו, או שבודאי החזיק בחצי שדה זו והספק על החצי השני אם היה מכירה או חזקה גם בחציה השני, כי אז בודאי שהלוקח והמחזיק צריכים להביא ראיה שהיה מעשה מכירה או מעשה חזקה גם בחצי השני.

וכן זה ודאי, שאם היתה מכירה ודאית, ובא המוכר בטענת ביטול המכירה, כגון טענת מום או שהיה תנאי על מנת שלא תעשה, הרי

החזקתי בה שלש שנים], ונאמן אני בטענתתי!"

חזקה, כי באותו זמן שהחזקת בשוקי בראי הואי (2) [בארץ מרחקים הייתי] ואין השיירות מצויות מכאן לשם שיודיעוני על חזקתך, ולא ידעתי בה, ולכן לא מחיתי! (3)

אמר ליה המערער למחזיק "אין חזקתך

שמסתמא גם זו נכללת בהמכירה מה שאין כן בעובדא דשכוני גוואי אין כאן סתמא שלא היה בשכוני גוואי ועל כן המחזיק צריך לברר אכילתו.

ובעיקר מה שכתב ב"אבי עזרי" שאם היה עמו בשכוני גוואי הוי חסרון בגוף החזקה ואינו בגדר ביטול החזקה, ראה בהערה לעיל בעמוד ב, שהמהרי"ט למד מדברי הרשב"ם שהוא בגדר מחאה, וראה מה שהובא עוד שם.

גם מה שכתב בביאור תירוץ הגמרא על רב נחמן, הנה ראה בעליות דרבינו יונה שהאריך בביאור התירוץ, ואין דברי ה"אבי עזרי" עולים עמו בקנה אחד.

2. ראה ברא"ש אם הוא נאמן לטעון כן בלי ראייה, או שהגמרא עוסקת באופן שהיה לו ראייה שהוא היה בשוקי בראי, אבל המערער אינו נאמן לטעון כן.

3. א. ביאר הרשב"ם את טענתו, על פי המבואר לקמן במשנה לח א "היה ביהודה והחזיק בגליל אינה חזקה", ומתבאר שם בגמרא, שהוא משום שאין השיירות מצויות מיהודה לגליל.

והנה הרשב"ם כתב כאן, שטענתו של המחזיק היא "לא ידעתי [שהחזקת], ולכן לא מחיתי", ואילו הרשב"ם לקמן לח א על הגמרא המבארת את המשנה דשם בד"ה לעולם, כתב בטעם הדין שאינה חזקה, שהוא משום שמחאה שלא בפני המחזיק במקום שאין השיירות מצויות, אינה מחאה, "וכיון דלא הויא מחאתו של מערער מחאה, חזקתו של זה נמי לא הוי חזקה, דטעמא דחזקה שלש שנים קונה, משום

לברר שיש כאן חזקה, ורובא סובר שבכגון זה על המערער להביא ראיה שהלוקח הוא המוחזק מאחר שהחזקה שלו היא ברורה ואין חסר בחזקה שלו.

וזהו שהגמרא מדמה את זה להאי דאמר כל נכסי דבר בר סיסין אני מוכר לך, והמוכר אמר על אחת מהן שזו לאו דבי בר סיסין אלא היא נקראת דבי בר סיסין; שהרי אף שם אין המוכר צריך להוסיף במעשה המכירה שלו, ואף אין הלוקח צריך להוסיף במעשה הקניין שעשה אם השדה היא גם כן של דבי בר סיסין, שהרי מעשה הקניין שעשה הוא מעשה קנין אחד על כל השדות של דבי בר סיסין, ואם שדה זו אינה של דבי בר סיסין אין זה ביטול הקנין על זו אלא שבכלל אין כאן קנין על זה השדה, וסובר שם רב נחמן שהמוכר צריך לברר שזו אינה בכלל, וזה סותר למה שאמר רב נחמן בשכוני גוואי שהיא טענה טובה כיון שלדבריו אין כאן חזקה כל עיקר; וכן רבא סובר גבי האי דבי בר סיסין שהלוקח צריך לברר שזו היא בכלל הקנין, ולמה גבי בשכוני גוואי סובר שאדרכא המערער צריך להוכיח שאין כאן חזקה.

ודחי הגמרא: "רבא ארבא לא קשיא, התם מוכר קאי בנכסי הכא לוקח קאי בנכסי", היינו שבטוען ונטען כגון זה תלוי מי הוא שעומד בנכסים ואין זה מדיני ספיקות ששייך להמוחזק, שהרי בקרקע תמיד קיימא בחזקת מרא קמא, אלא כך הוא עיקר הלכה בכגון זה שהמוציא עליו לברר.

ומרב נחמן אדרב נחמן לא קשיא, כיון דאמר ליה דבי בר סיסין ואף היא נקראת דבי בא סיסין עליו לברר שאינה של בר סיסין, והיינו

אמר ליה המחזיק למערער "והא אית לי סהדי, דכל שתא הוה איתת תלתין יומי, ויהרי עדים יש לי, שבכל שנה — משלשת השנים שדרתי בביתך — היית כאן שלשים יום, ולא מחית בהם], ואף שודאי נודע לך בזמן זה שמחזיק אני בביתך".

אמר ליה המערער למחזיק "אכן הייתי כאן, והייתי גר בבית אחר, ולא ידעתי כלל בחזקתך, כי באותן תלתין יומי בשוקאי הוה טרידנא [באותן שלשים יום טרוד הייתי בעסקי]" (4)!

אמר רבא: אכן אין חזקתו חזקה, כי עביד איניש דכל תלתין יומי טריד בשוקא, [עשוי אדם להיות טרוד שלשים יום בעסקיו].

מעשה בההוא דאמר ליה לחבריה שהחזיק בשדהו פחות משלש שנים (5) "מאי בעית בהאי ארעא, [מה מעשיך בקרקעי]" ?!

אמר ליה המחזיק למערער "מפלניא זבינתה דזבנה מינך, [קניתי את השדה מפלוני, וממנו שמעתי שהוא קנה ממך את השדה]"!
אמר ליה המערער למחזיק "והרי את לאו קא מודית

דהאי ארעא דידי היא, [וכי אתה אינך מודה ל-ב-1 שקרקע זו שלי היתה], (1) ואת הרי מינאי לא זבינתה, (2) [ואתה הרי לא קניתי ממני], ואם כן זיל, לאו בעל דברים דידי את, [אינך לי בעל דברים]"!

אמר רבא: דינא קאמר ליה, [כדין ענה המערער למחזיק]. (3)

מעשה בההוא דאמר ליה לחבריה שהיה מחזיק בקרקע שלו "מאי בעית בהאי ארעא [מה מעשיך בקרקעי]" ?!

אמר ליה המחזיק למערער "מפלניא זבינא

באותה העיר שהיה מתאכסן שם כל שלשים יום.

5. כך מפרש הרשב"ם את הענין, וראה בהערות בעמוד ב.

1. כתבו הרשב"ם והתוספות להוכיח מלשון זו, שלא היה למערער עדים ששלו היתה ומסתמך היה על הודאתו של המחזיק; וכתב רבינו יונה, שבהכרח יש לפרש שההודאה אינה במה שאמר משמו של המוכר, כי אם כן יש להאמין לדברי המוכר גם במה שהוא טוען ששלו היא, אלא הודאה אחרת ומפורשת היתה כאן, ראה שם, וראה רא"ש ורמב"ן.

2. נכתב על פי גירסת הרשב"ם.

3. פשטות לשון הגמרא משמע, שהמערער

דמצי טעין ליה מחזיק אמאי לא מחית בתוך שלש, ואילו הכא לא מצי למיטען הכי, דהא לא יכול למחות דהא אינה מחאה", וראה שם בתוספות.

ב. פירוש נוסף כתב הרשב"ם, שאינו טוען שהיה בארץ אחרת, אלא באותה מדינה היה, אלא שהיתה שעת מלחמה וחירום בין המקומות. והוסיף עוד "אבל במקום שהשיירות מצויות וליכא חירום, לא וכו', ואי טעין "לא ידעתי שהחזיק איש פלוני בקרקע שלי, ולכך לא מחיתי", אינו נאמן, דכי היכי דאמרינן מחאה שלא בפניו הויה מחאה, [משום] דחברך חברא אית ליה ויאמרו לו למחזיק, כמו כן אמרו לזה שאדם אחד מחזיק בקרקע שלו, הואיל ושיירות מצויות".

4. כתב הרשב"ם: וכגון שיש לו בית אחר